

וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירו –

And do we then say to a person, ‘sin in order to benefit your friend’

OVERVIEW

argues that we cannot permit another person to be רודה the פת in order to prevent the מדביק of the פת from a חטאת חטאת, because we do not say to a person, sin, in order so that your friend will derive a benefit from it. תוספות will qualify this ruling where it does and where it does not pertain

anticipates a difficulty:

והא דאמר בבבלי מערבין¹ (עירובין לב, ב ושם) רבי סבר –

And that which the גמרא states in מערבין that רבי maintains -

ניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא² ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה³ –

It is preferable for the חבר that he should do a ‘slight’ איסור, (to be מפריש שלא מן המוקף) so that the ע"ה should not transgress a major איסור (of eating טבל⁴). This seemingly contradicts what we are saying here that we do not tell a person (the חבר) to sin (and be המוקף), in order to benefit a friend (the ע"ה that he should not eat טבל⁵).

replies:

התם כדי שלא יאכל עם הארץ טבל על ידו –

There the חבר is justified to be עובר an איסור קל, in order that the ע"ה should not eat טבל on account of the חבר -

דאמר ליה מלא לך כלכלה של תאנים מתאנתי –

for it was the חבר who said to the ע"ה, ‘fill for yourself a basket of figs from my fig tree’. Therefore since the חבר may be causing the ע"ה to eat טבל (for the ע"ה presumes that the produce of a חבר is not טבל), it is understood why he should do everything in his power to

¹ The case there (on לב, א) is where a חבר told an עם הארץ to fill up a basket of figs (for the ע"ה) from his fig tree. The ruling is that whoever hears this may eat the figs from that tree without separating מעשר from it. Since the חבר told the ע"ה that he could have the figs, we are certain that the חבר took מעשר from those figs.

² One should separate מעשר from produce in a manner that the מעשר that is being separated and the remaining produce (which will become חולין and not טבל) are together. This is called המוקף. This rule is only לכתחלה, however בדיעבד if one was מעשר שלא מן המוקף it is a proper מעשר. Being מפריש שלא מן המוקף is called קלילא. The חבר here is המוקף, since the figs were picked from the tree by the ע"ה (and מעשר cannot be taken while it is still מחובר).

³ Eating produce from which מעשר was not separated (i.e. טבל) is an איסור דאורייתא (and one is חייב מיתה בידי שמים for eating טבל).

⁴ We are therefore certain that the חבר was מעשר (שלא מן המוקף), even though it is לכתחלה.

⁵ This is what our גמרא teaches that we will not allow someone to be רודה the פת (which is only a מדרבנן) in order to prevent another from transgressing the דאורייתא of אפיה.

prevent the מעשה שלא מן המוקף⁶ from eating טבל, including separating

אבל הכא שלא נעשה האיסור על ידו –

However here by the case of הדביק פת בתנור, where the איסור was not caused by the one we are considering whether he should be רודה –

אין אומרים לו חטא אפילו איסור קל שלא יבא חבירו לידי איסור חמור –

We do not say to him, to transgress [even] a slight איסור, so that his friend should not come to transgress a severe איסור, since he had no part in causing this איסור.

rejects an anticipated conclusion based on the previous answer:⁷

ואומר רבינו יצחק בן אשר דאפילו למדביק עצמו אין לפשוט משם להתיר –

And the ריב"א states that we cannot infer from the case of מעשה, even regarding the מדביק himself to permit him to be רודה the פת.

explains the difference:

דהתם עדיין לא נעשה האיסור⁸ –

Because there (by מעשה), no איסור was performed as of yet, the ע"ה did not eat the מעשה before the חבר was מוקף מן –

ומוטב שיעשה איסור קל ולא יעשה איסור חמור על ידו –

So therefore it is preferable that the חבר should do an איסור קל, in order that an איסור should not be done because of him –

אבל הכא המעשה של איסור כבר נעשה וממילא יגמור –

However here the act of the איסור (which is putting something in the oven to bake on שבת) was already done, and the איסור will be completed by itself, no other action needs to be done; in such a case, even the perpetrator –

לא יעשה אפילו איסור קל בידים⁹ –

Should not actively do even an איסור קל (to be רודה the פת) with his hands.¹⁰

⁶ See 'Thinking it over' # 2.

⁷ Tosfos just concluded that the one who caused the איסור (the חבר) may transgress an איסור קל to protect the ע"ה from transgressing an איסור חמור. It follows that the person who placed the dough in the oven (the מדביק), who certainly caused the איסור, should be permitted to do an איסור קל (to be רודה the פת) in order that he should not be עובר an איסור חמור. (See 'Thinking it over' # 1.) The ריב"א rejects this reasoning.

⁸ See 'Thinking it over' # 3.

⁹ By מעשה we are preventing the ע"ה from actively doing an איסור (of eating טבל), therefore even a stranger (who caused the איסור) is permitted to transgress an איסור קל (to be מוקף מן); however here by the bread, when the act of איסור was already done (the איסור of baking consists of placing the bread in the oven) and the איסור קל (of eating טבל) will merely prevent the automatic conclusion of the איסור; that may be prohibited even from the perpetrator himself.

¹⁰ This reason can possibly answer the initial question of Tosfos as well. We cannot compare the case of מעשה to the case of הדביק פת בתנור (without resorting to the explanation that there the חטא is על ידו).

anticipates a difficulty: תוספות

והא דתנן בהשולח (גיטין דף מא, ב ושם) מי שחציו עבד וחציו בן חורין¹¹ –

And that which we learnt in a משנה in השולח פרק regarding one who is half slave and half free man, that -

כופין את רבו ועושה אותו בן חורין –

We force the (remaining) master and he makes this 'וכו' חציו עבד into a בן חורין, so that now he can marry a ב"ת ישראל.

ואף על גב דבהאי פירקא (דף לח, א) אמר רב יהודה כל המשחרר עבדו –

Even though that in this same פרק in גיטין מס' we find that רב יהודה ruled, whoever frees his slave -

עובר בעשה דלעולם בהם תעבדו¹² –

transgresses the מצות עשה of לעולם בהם תעבדו. We see there that one (רבו) is forced to transgress (an דאורייתא עשה) so that another (העבד) will be able to fulfill the מצוה of having children; this seemingly contradicts our גמרא which states (רבו) אין אומרים לאדם, to sin (by freeing the slave) כדי שיזכה חברך (העבד) to have children!¹³

responds: תוספות

שאני פריה ורביה דמצוה רבה היא¹⁴ –

Having children is different, for it is a מצוה רבה, and in order to enable someone to perform a מצוה רבה one is required to be עובר this עשה -

כדמשני התם¹⁵ ברבי אליעזר שנכנס לבית המדרש ולא מצא שם י' –

As the גמרא answers there regarding ר"א who entered the ביהמ"ד and did not find there ten people -

ושחרר את עבדו להשלימו לי' מצוה דרבים שאני –

So he freed his slave to complete the מנין. He was able to do so despite that he transgressed the עשה of לעולם בהם תעבדו, because a מצוה for the public¹⁶ is different; similarly a מצוה רבה is also different.

¹¹ If two partners own an עבד כנעני and one of the partners frees (his share of) the עבד, this עבד becomes a חציו עבד (half free and half slave). This חציו עבד cannot marry a ב"ת ישראל because he is still עבד, and he cannot be with a שפחה (as he could have when he was an עבד) since he is a בן חורין (who is prohibited from being with a שפחה).

¹² The תורה writes (ויקרא [בהר' כה, מו]) regarding עבדים כנענים that לעולם בהם תעבדו you should enslave them forever. If one frees his slave he is transgressing this מצוה עשה.

¹³ See "Thinking it over" # 3.

¹⁴ פריה ורביה is a מצוה רבה since the existence of the world depends on it. Regarding a מצוה רבה even if one did not cause the איסור he is required to prevent the איסור (however when one is causing the איסור [as in the case of מעשר] then even if it is not a מצוה רבה he is required to prevent it).

¹⁵ גיטין לח, ב.

¹⁶ When there is a מנין and a דבר שבקודשה is recited, the מצוה of ונקדשתי בתוך בני' is fulfilled.

א"א לאדם חטא כדי שיזכה חבירך offers another qualification on the rule of

ועוד יש לומר דדוקא היכא דפשע קאמר וכי אומרים לו לאדם חטא כדי כולי¹⁷ –

And additionally one can say; that we rule לאדם חטא כדי etc. only where the one whom we seek to protect was negligent in some manner, however when he was not negligent at all, then we rule that שיזכה חבירך¹⁸.

In summation תוספות offers three instances where we say חטא בשביל שיזכה חבירך. 1. In the case where one causes the איסור (the case of the חבר). 2. When the transgressor is not a פושע (the עם or the מנין). 3. Where the result will be either a מצוה רבה (such as פו"ר) or a מצוה דרבים (such as saying a שבקדושה).

תוספות mentions an additional benefit from these (last) distinctions:

ואתי שפיר הא דאמרינן בריש תמיד נשחט¹⁹ (פסחים דף נט, א ושם) –

And it will be properly understood that which the גמרא states in the beginning of פרק תמיד נשחט –

דאתי עשה דפסח שיש בו כרת²⁰ ודחי עשה דהשלמה²¹ –

For the מצות עשה of bringing the פסח קרבן for which there is a כרת punishment if it is not brought, this מצות עשה pushes away the מצות עשה השלמה which generally forbids us from bringing a קרבן after the הערביים.

וקא עברי כהנים בעשה דהשלמה ומקריבין למחוסר כפורים כפרתו כדי שיביא פסחו –

So it turns out that the כהנים transgress the מצות עשה of השלמה by offering the מחוסר קרבן, in order that he should bring his פסח קרבן. The reason is because the

¹⁷ This additional answer may agree with the first answer that if someone causes the חטא he is required to be עובר an איסור in order to prevent it. However this answer adds that even when one is not the cause of the חטא, he is still required to prevent it if the חטא was not פושע (as is evident by the שפיר shortly).

¹⁸ In the case of הדביק פת בתנור, the מדביק was (somewhat) negligent for he placed the פת in the oven on שבת (albeit הדביק סמוך לחשיכה because פושע was not). [See חכמת מנוח where תוספות writes that he is a פושע because פושע was not yet שוגג (indicating that the שוגג was that he assumed it was not yet שוגג).] However by the case of מעשר, the ע"ה was not negligent at all; he merely took the fruits at the behest of the חבר. Similarly the עבד כנעני (or עבד כנעני) was not negligent, therefore it was permitted to free him (for פו"ר or מנין).

¹⁹ The גמרא there cites a ברייתא that a מחוסר כפורים can bring his קרבן even after the הערביים if he forgot to bring it before the תמיד on פסח. A מחוסר כפורים is (for instance) a זב who counted his seven clean days and in order to eat קדשים (or enter the מקדש) he is required to bring a קרבן. He was able to bring the קרבן on פסח, however he forgot and reminded himself after the תמיד afternoon was offered. The rule is that no קרבן may be brought after the הערביים. תמיד של בין הערביים. If we will not allow him to bring his קרבן he will not be able to partake of the קרבן (קדשים).

²⁰ The תורה writes (וגו' וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה וגו' that (במדבר [בהעלותך] ט, יג).

²¹ The גמרא states that no קרבן be brought after the הערביים. עשה דהשלמה is referred to as עשה דהשלמה. It is derived (as the גמרא mentions in [צו] ו, ה, in פסוק) from the (פסחים נח, ב) that עולת תמיד (ויקרא [צו] ו, ה, in פסוק) which states regarding the עולת תמיד that עולת תמיד חלבי והקטיר עליה חלבי, teaching us that עליה השלם כל הקרבנות כולם, that with this תמיד קרבן all the קרבנות are completed (and no more are brought).

We say חטא בשביל שיזכה חבירך if, a) he is causing the (greater) sin [and the act of the sin was not yet done], b) the sinner is not a פושע, c) it is a מצוה רבה or a מצוה דרבים.

THINKING IT OVER

1. The ריב"א explains that we cannot resolve that התירו לו לרדותה from the case of the חבר.²⁸ Seemingly the query here is if התירו לו לרדותה; if we assume that התירו לו then he is not transgressing any איסור. However, by the חבר we say ניהא ליה לחבר פושט that he is transgressing the איסור. At most we could be (in the הו"א) that the person should be רודה (and be עובר the שבות) but not that he is permitted to be רודה!²⁹

2. What would be if someone gave the מדביק (בשוגג) the dough to place it in the oven; would he be permitted to be רודה (since he caused the איסור)?³⁰

3. Will the answer of the ריב"א (that עדיין לא נעשה האיסור³²) be a sufficient explanation as to why we are כופה that master of a חורין בן חציו עבד וחציו עבד to free his slave (since by freeing him the עבד will be prevented from continually nullifying the פו"ר of מ"ע)?

the reason	Cases where we rule חטא בשביל שיזכה חבירך
1. איסור בא ע"י, 2. לא נעשה האיסור עדיין	מלא לך כלכלה של תאנים מעשר שלא מן המוקף
1. מצוה רבה, 2. לא פשע	חציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו
מצוה דרבים (לא פשע)	ר"א שחרר עבדו להשלים מנין
לא פשע	מחוסר כפורים בערב פסח דוחה עשה דהשלמה
לא פשע	כהן שנמצא בו יבלת חבירו חותכו בשיניו
1. לא פשע, 2. מצוה דרבים	חציה שפחה וחציה בת חורין ונהגו בה מנהג הפקר

²⁸ See footnote # 7.

²⁹ מנחת איש.

³⁰ See footnote # 6.

³¹ פני אברהם.

³² See footnote # 8.